

סכנה ברורה ומידית!

קהילת המודיעין האמריקאית במערכה נגד השפעה זרה על מערכת הבחירות

שמואל אבן

חשש מאפשרות שהנשיא ייבחר (גם) עקב השפעה של מדינה יריבה הציב את מניעת המעורבות הזרה במערכת הפוליטית כיעד עליון של קהילת המודיעין האמריקאית. מדובר באתגר סיכולי מורכב ורגיש ביותר מבחינה פוליטית. אחת הדרכים שבחרה הקהילה להתמודד עם סיכון זה היא הגברת המודעות של הציבור למאמצי ההשפעה הזרה. במסגרת זו פורסמו הודעות, שהצביעו על המדינות היריבות, האינטרסים שלהן, שיטות ההשפעה שלהן וההעדפות שלהן לגבי זהות הנשיא הבא. הציבור נקרא לערנות והועברו אליו המלצות לפעולה. בנוסף תוגברו התדריכים המסווגים לוועדות המודיעין של הקונגרס בנושא הגנת הבחירות, אלא שלאחרונה חלה בערוץ זה נסיגה, בטענה של הדלפות. הסוגיה ממחישה עד כמה מורכבת עבודת קהילת המודיעין במדינה דמוקרטית בתקופת בחירות. מומלץ בזאת להסדיר את הנושא בישראל. במסגרת זו יש לבחון כיצד לשתף באופן מסודר ומבוקר את מנגנוני הממשל, את המערכת הפרלמנטרית ואת הציבור במודיעין הנוגע למאמצים של גורמים זרים להשפיע על הדמוקרטיה הישראלית.

המעורבות הזרה בבחירות 2016 לנשיאות בארצות הברית, המיוחסת לרוסיה, טלטלה את ארצות הברית בכלל ואת קהילת המודיעין האמריקאית בפרט. מדובר בעיקר בלוחמת מידע וסייבר, שנועדה להשפיע על תודעת האזרחים הבוחרים והצבעתם. לקראת הבחירות לנשיאות שיערכו ב-3 בנובמבר 2020, אבטחת הבחירות הינה משימה בעדיפות עליונה (Top priority) עבור קהילת המודיעין האמריקאית.

מאחר והאזרחים הם קהל היעד של מאמצי השפעה זרה, והואיל שחלקה הגדול של לוחמה זו מתבצע במדיה הפומבית וברשתות חברתיות, יש להכין את האזרחים ואת אנשי הציבור לקראת לוחמה כזו, במטרה להפחית את השפעתה. זוהי המדיניות של קהילת המודיעין של ארצות הברית.

מדיניות השיתוף במודיעין

בחודשים האחרונים סיפקה קהילת המודיעין האמריקאית לאזרחי ארצות הברית את עיקרי תמונת המודיעין בנושא הסיכונים למעורבות זרה במערכת הבחירות וקראה להגברת המודעות והערנות. בה בעת העבירה הקהילה תדריכים מבוססי מודיעין בנושא אבטחת בחירות לקמפיינים הנשיאותיים, לוועדות פוליטיות, ולחברי קונגרס, לרבות דיווחים לוועדות המודיעין של הקונגרס.

הצעדים שבוצעו כדי ליידע את הציבור ואת בעלי העניין האחרים בנושא, הינם חסרי תקדים בקהילת המודיעין האמריקאית. כך הבהיר ויליאם אוונינה (William Evanina), מנהל מרכז הריגול הנגדי (NCSC) במשרד ראש קהילת המודיעין האמריקאית (ODNI). הדברים נאמרו

בהודעות שפרסם אווניה מטעם ה-ODNI ב-24 ביולי וב-7 באוגוסט 2020, בדבר האיום של מעורבות זרה בבחירות הקרובות לנשיאות והיערכות קהילת המודיעין האמריקאית מול האיום.

אווניה קרא לקהל האמריקאי לצרוך מידע בעין ביקורתית, לבדוק את המקורות לפני פרסום מחדש או הפצת הודעות, לשמור על אבטחת סייבר טובה ואוריינות תקשורתית, ולדווח לרשויות על פעילות חשודה בנושא התערבות זרה בבחירות. לדבריו, נטרול האיומים הללו דורש לא רק גישה ממשלתית מקפת, אלא מאמץ שלם של האומה. הוא קרא לציבור ללמוד על אודות השפעה זרה ועל דרכים שבהן ממשלת ארצות הברית פועלת להבטחת בחירות 2020, בין היתר באמצעות ביקור באתרי האינטרנט של הגופים המובילים את המערכה בנושא ובראשם המשרד לביטחון המולדת (DHS) וה-FBI.

תמונת המודיעין שמציגה קהילת המודיעין האמריקאית

להלן עיקרי הערכת המודיעין האמריקאית בנושא:

לקראת בחירות, מדינות זרות ימשיכו להשתמש באמצעי השפעה סמויים וגלויים בניסיונותיהן להטות את העדפותיהם ונקודות מבטם של אזרחי ארצות הברית, במטרה לשנות את מדיניות ארצות הברית, להגביר את המחלוקת במדינה ולערער את אמון העם האמריקאי בתהליך הדמוקרטי. מגפת הקורונה והפגנות מחאה נגד הממשל עשויות אף הן להיות כר נרחב למאמצי השפעה זרה, תוך שימוש בדיס-אינפורמציה.

מאמצי ההשפעה של היריבים על הבחור האמריקאי נעשים ברובם באמצעות המדיה הגלויה. עם זאת, היריבים עלולים לנסות לפגוע גם בתשתית הבחירות באמצעות הפרעה לתהליך ההצבעה, גניבת נתונים רגישים, או הטלת ספק בתוקף של תוצאות הבחירות. בתוך כך, קהילת המודיעין ממשיכה לפקח על פעילי סייבר זדוניים המנסים להשיג גישה לרשתות אמריקאיות, לרבות למערכות שקשורות לניהול הבחירות. עם זאת, השליטה במערכות אלה, ריבוי הבדיקות, והביקורת שלאחר הבחירות, מקשים על יריבים להפריע או לשנות את תוצאות ההצבעה באופן גורף ומבלי שייחשפו.

קהילה המודיעין האמריקאית מתמקדת עכשיו במאמציהן של מדינות יריבות, ובראשן סין, רוסיה ואיראן (לפי הסדר הזה), להשפיע על הבחירות. להלן הערכת המודיעין האמריקאית לגביהן:

סין - רואה את הנשיא טראמפ כבלתי צפוי ומעדיפה שלא יזכה בבחירות. היא חותרת לעצב בארצות הברית סביבה מדינית שמתאימה לה, לוחצת על דמויות פוליטיות הפועלות לדעתה כנגד האינטרסים שלה ומסיטה ביקורת המופנית כלפיה. בחודשים האחרונים סין מפגינה ביקורת הולכת וגוברת כלפי ממשל הנשיא טראמפ בנוגע לסוגיות שבמחלוקת בין המדינות, ומודעת לכך שביקורת זו עשויה להשפיע על תוצאות הבחירות.

רוסיה - מעדיפה את הנשיא טראמפ. היא ממשיכה להפיץ דיס-אינפורמציה בארצות הברית במגוון אמצעים, כולל טרולים באינטרנט, בשאיפה להחליש את ארצות הברית ולצמצם את מעמדה הגלובלי, לערער את אמון הציבור בתהליך הדמוקרטי ולהחליש את מתנגדיה בארצות הברית. במסגרת זו פועלת רוסיה לפגוע בתדמית המפלגה הדמוקרטית ובפרט בזו של מועמדה לנשיאות, ג'ו ביידן, שהיה סגן הנשיא בממשל אובמה. אז פעל ביידן נגד מעורבות רוסית

באוקראינה ותמך באופוזיציה לנשיא ולדימיר פוטין ברוסיה. הנשיא טראמפ דחה את הערכת המודיעין בסוגיה זו באמירה, שהוא האדם האחרון שרוסיה רוצה לראות (ממשיך) בתפקיד.

איראן - רואה בארצות הברית ובעיקר בממשל טראמפ איום על המשטר שלה. היא פועלת נגדו וחותרת לערער את המוסדות הדמוקרטיים בארצות הברית ולפלג את המדינה לקראת הבחירות, למשל באמצעות הפצת דיס-אינפורמציה.

בסך הכול, לדעת קהילת המודיעין, מאמצי ההשפעה של מדינות זרות מהווים איום ישיר על המרקם הדמוקרטי של ארצות הברית.

נסיה בשיטות המודיעין עם הקונגרס

בשלהי אוגוסט 2020 הודיע מנהל קהילת המודיעין האמריקאי, ג'ון רטקליף (John Ratcliffe), לוועדות המודיעין של בית הנבחרים והסנאט, כי יותר לא יינתנו להן תדרכים אישיים על ידי בכירים בקהילה, בנושא ביטחון הבחירות והתערבות זרה. לוועדות תישאר גישה לדוחות מודיעיניים מוגמרים בכתב, אך הן לא תוכלנה לחקור בכירים באופן אישי על הדוחות, כפי שהיה קודם. רטקליף, שמונה על ידי הנשיא טראמפ, טען שחברי קונגרס הדליפו מידע מסווג לשם רווח פוליטי. יו"ר בית הנבחרים, ננסי פלוסי, ויו"ר ועדת המודיעין של הבית, אדם שיף, שניהם מהמפלגה הדמוקרטית, ביקרו בחריפות את ההחלטה ודרשו לחדש את התדרכים.

משמעויות

לקהילת המודיעין בארצות הברית ובמדינות דמוקרטיות אחרות, בהן ישראל, יש תפקיד חשוב במניעת השפעה זרה על מערכות בחירות. גם אם למדינות יריבות יש השפעה מוגבלת על הבוחרים, היא עלולה להיות משמעותית במערכת בחירות צמודה. לכן, שיתוף הציבור ומוסדות פרלמנטריים במודיעין הינו אמצעי חשוב להכנת אזרחי המדינה לאפשרות של מעורבות זרה. שיתוף רחב במודיעין מונע גם מצב שבו המודיעין הזה נגיש רק לנציגי מפלגת השלטון. כמו כן, חשיפה היא גם אחד האמצעים להרתיע יריבים.

ברם, למדיניות השיתוף יש גם חסרונות. המקרה האמריקאי מראה עד כמה מורכב העיסוק במודיעין לאומי - בתקופת בחירות ואף בנושא טוהר הבחירות. הוא עלול לסבך את ארגוני המודיעין עם המערכת הפוליטית, כדלהלן:

מעכשיו, כל דיווח מודיעיני בנושא, או אי-דיווח, עלול להיתפס, על ידי מי מהצדדים הפוליטיים, כמשפיע על הבחירות בדרך כלשהי. למשל, דווחי המודיעין שלפיהם שליטים יריבים תומכים במועמד מסוים לנשיאות, עלולים דווקא לפגוע בתדמיתו בעיני בוחרים מסוימים - מה שעשוי לחייב אותו להתנער מהערכה זו (למשל, התנערות טראמפ מההערכה שהוא המועמד המועדף על ידי רוסיה).

הקברניטים המדיניים וחברי ועדות בקונגרס, הם צרכנים עיקריים של מודיעין מסוג זה מתוקף תפקידם, אבל הם גם בעלי אינטרס להיבחר. אינטרס זה עלול להוביל אותם, או את מקורביהם, לעשות שימוש במידע מודיעיני לשם קידום בחירתם. שימוש כזה עלול לגרום זעזוע הפוליטי ולפגוע ביחסים בין קהילת המודיעין לבין המערכת הפוליטית. וככל שיודלף מידע מסווג, הרי יגבר הסיכון לפגיעה במקורות ושיטות מודיעין.

השיתוף במידע נועד אמנם לצמצם את ההשפעה הזרה, אבל אם קהילת המודיעין תפנה זרקור למידע מגמתי שהופץ על ידי זרים היא עלולה להעצים את תפוצתו ואת השפעתו המזיקה. עצם התייחסותה למידע הוא חדשות לכשלעצמן. עם זאת, אם קהילת המודיעין לא תדווח, יטענו פוליטיקאים בדיעבד שהמודיעין הסתיר מידע חשוב מהם ומהבוחרים. דילמה קשה במיוחד כרוכה בהחלטה האם לדווח על מידע מודיעיני, לא בהכרח מאומת, על אודות קשרים בין פוליטיקאים אמריקאים לגורמים זרים, שעלולים להשפיע על בחירות.

אשר לישראל - המקרה האמריקאי מראה שלגישת השיתוף במודיעין בעת מערכת בחירות יש יתרונות וחסרונות, ועל כן הוא מחייב הסדרה. דוגמא לדיווח לא מוסדר לציבור אירע בישראל בינואר 2019: בהרצאה בכנס אזרחי סגור מסר ראש השב"כ, נדב ארגמן, כי מדינה זרה מתכוונת להתערב בבחירות בישראל, באמצעות מתקפות סייבר והאקרים. חלק מדבריו נחשף לציבור וחלק נפסל לפרסום על-ידי הצנזורה (N12, 8 בינואר 2019). מוצע בזאת, לבחון מדיניות של שיתוף במודיעין לגבי מאמצי השפעה זרה על הדמוקרטיה הישראלית. במודיעין ישותפו, באופן מסודר ומבוקר, הגופים הרלוונטיים בממשד, ועדת הבחירות המרכזית, ועדות הכנסת והציבור. כל פורום ידווח בהתאם לסיווגו.

תקופת מערכת הבחירות בארצות הברית היא רגישה במיוחד. אף שבעלות בריתה של ארצות הברית, החפצות בחוסנה, אינן מוזכרות בהודעות שפרסמה קהילת המודיעין האמריקאית כגורמי השפעה זרה אפשריים, מומלץ לישראל להישמר מהתבטאויות העלולות להתפרש כתמיכה באחד הצדדים הפוליטיים.